

Пасічник Василь Миколайович

доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри європейської інтеграції та права Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
ORCID: 0000-0002-2447-2374
e-mail: v_pasychnyk@point.lviv.ua

**УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ
ЯК ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА**

Запропоновано методологічний підхід щодо визначення змісту української національної ідеї. Розкрито синтетичність української національної ідеї. Науково обґрунтовано спрямованість української ідеї на побудову духовної цивілізації. Визначено роль української національної ідеї як чинника консолідації суспільства.

Ключові слова: українська національна ідея; цивілізаційний проект України; консолідація суспільства.

Постановка проблеми. На сьогодні Україна переживає значну системну кризу, вихід із якої можливий лише шляхом консолідації її народу за допомогою звернення до української національної ідеї (далі – УНІ). Однак часто можна почути, що українська ідея не спрацювала (Л. Кучма) [1], що Український проект провалився, а Україна вступила у період свого саморозпаду (А. Ваджра) [2], що УНІ себе вичерпала, і потрібно приступати до формування цивілізаційного проекту (С. Дацюк) [3] тощо. Не погоджуючись із вище зазначеними авторами, все ж можна зазначити, що без наукового осмислення і чіткого визначення змісту УНІ Україна може повторити негативний історичний досвід та втратити свою державність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. УНІ відома ще з часів Київської Русі. У давніх літописах (зокрема “Повісті времєних лїт” Нестора-Літописця [4]), “Слові про Закон і Благодать” митрополита Іларіона [5], “Слові о полку Ігоровім” та інших працях прозвучала ідея “Київ – другий Єрусалим”, що є духовним центром “Святої Русі-України” [6, 7]. Саме в цей період власне і був сформований національно-релігійний ідеал та християнське покликання українського народу як важливі складники УНІ. У майбутньому вона розвинулась у полемічній літературі XVI ст., працях діячів церковних братств та Острозької і Києво-Могилянської академій, козацьких літописах [8, 9].

Теоретичне обґрунтування УНІ розпочалось із кінця XVIII ст., воно опиралось на козацький міф, висвітлений, обґрунтований в “Історії русів” та поемі “Енеїда”, в якій І. Котляревський озвучив ідею відновлення Української держави, більшої і могутнішої за Київську Русь та Гетьманщину [10, 11]. Він

зобразив Енея та троянців як козаків-українців, нащадки яких після національної катастрофи заснують державу, яка перетвориться у світову наддержаву. Ця поезія започаткувала національне відродження, активізувала діяльність різних авторів, які на багатому історичному, лінгвістичному та етнографічному матеріалі обґрунтували існування окремого українського народу, що відрізняється від російського народу своєю унікальною національною ідентичністю.

Першу спробу теоретично обґрунтувати УНІ як цивілізаційний проект здійснили члени Кирило-Мефодіївського товариства. У його програмному документі “Книзі буття українського народу (Закон Божий)”, авторство якого приписують М. Костомарову, обґрунтовується вирішальна роль України в реалізації в життя євангельських істин та християнського есхатологічного сценарію у світовій історії, заперечуючи тим російський імперський ідеал, пропонуючи перебудову міжнародних відносин на рівноправних засадах [12]. Національна ідея, що теоретично була обґрунтована членами Кирило-Мефодіївського товариства, пропонувала нову цивілізаційну модель, ґрунтуючись на Біблії, тому сам програмний документ цього Товариства називався подібно до його першої книги “Буття” – “Книга буття українського народу”.

Особливо важливу роль у формуванні українського національного міфу як складника УНІ відіграв Т. Шевченко, творчість якого вирішальним чином вплинула на формування окремої української національної ідентичності [13]. Ці ідеї продовжили розвивати такі видатні діячі, як: М. Драгоманов, В. Антонович, І. Франко, М. Грушевський, М. Міхновський, В. Липинський, Д. Донцов, С. Шелухін, М. Хвильовий, А. Шептицький, Ю. Липа, С. Бандера, П. Федун (Полтава), В. Винниченко, І. Лисяк-Рудницький, Й. Сліпий, В. Чорновіл, Л. Лук’яненко, І. Дзюба, Д. Павличко та інші. В 1991 р. УНІ була юридично виражена в Акті проголошення незалежності України [14], а у 1996 р. в ст. 1 Конституції України: “Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна і правова держава” [15].

Серед сучасних авторів УНІ можна виділити: О. Гриніва, О. Забужко, В. Іванишина, Р. Кіся, А. Колодій, В. Кременя, І. Кресіну, І. Кураса, М. Кубаєвського, В. Куйбіду, Н. Левченко, М. Мариновича, В. Мартинюка, І. Пасько та Я. Пасько, О. Радченка, Ю. Римаренка, М. Розумного, Ю. Сливку та Т. Панфілову, В. Смоля, М. Степико, А. Фартушного, В. Шевчука, О. Шморгуна, Г. Щокіна та інших. Зокрема, у збірнику статей “Трансформація української національної ідеї” (упорядник О. Доній) її автори розвивають УНІ відповідно до сучасних постіндустріальних умов розвитку України [16].

Незважаючи на те, що визначні діячі української науки та культури зробили свій вагомий внесок у формування й розвиток УНІ, на сьогодні в українському суспільстві немає єдності поглядів щодо визначення її змісту, навколо чого зміг би об’єднатися український народ та його еліта. Часто дослідники довільно трактують українську національну ідею, вкладаючи в неї різний, часом

протилежний зміст. Тому УНІ не виконує на сьогодні належно в державному управлінні своєї функції щодо формування української національної ідентичності та модерної української нації.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Пропонуємо свій методологічний підхід щодо дослідження УНІ, який полягає у потребі з'ясування передусім того, що власне означають терміни “Україна” та “український”, тобто якою є ідея цих термінів, дотримуючись цивілізаційного підходу. Це дасть змогу зрозуміти, чому саме українська ідея стала національною ідеєю українського народу, і що вона надалі продовжує зберігати свою актуальність. Відтак метою статті є визначення змісту УНІ як фундаментальної основи формування й реалізації суспільно-політичного проекту України та чинника консолідації суспільства.

Виклад основного матеріалу. Зрозуміти зміст української ідеї можна, з'ясувавши, що означає топонім “Україна”. Термін “Україна” передусім означає країна, тобто Батьківщина, рідна земля. На такому трактуванні наполягає С. Шелухін: “В найдавніших творах слово “Україна”, як іменник, і назва “Україна”, як власне ім'я території, вживається з найдавніших часів. Як іменник, воно означає: край, земля, область, страна, і зв'язане винятково з поняттям про землю, територію” [17]. Тобто можна припустити, що дійсно на давньослов'янській мові “Україна”, “Країна” є своєрідними синонімами рідного краю, власної землі, Батьківщини. Отож, таке міркування щодо значення топоніму “Україна” є цілком обґрунтованим. Відповідно до такого трактування, *УНІ означає боротьбу за власну землю з метою побудови на ній своєї держави або, як говорив А. Шептицький, “Рідної Хати”* [18].

Однак зміст української ідеї є значно глибший. Топонім “Україна” визначає ідентичність українського народу як країни козаків, тобто *спільноту вільних людей*. Термін “Україна”, як стверджує І. Лисяк-Рудницький, виокремлював територію, яка перебувала під козацькою юрисдикцією, тобто край, пограниччя, частину Русі, на яку поширювалась лише влада гетьмана війська Запорізького [19]. Ця територія розташовувалася на Південному Сході сучасної України, знаходилася в Дикому Полі і межувала із Кримським ханством. Її жителі не визнавали над собою влади польського короля, російського царя та інших іноземних володарів. Запорізька Січ на той час була християнською демократичною республікою, яка, на відміну від політичних інститутів інших народів того часу, забезпечувала своїм мешканцям значні політичні, соціальні і економічні свободи. Відомо, що на Запоріжжі не було кріпосництва, деспотичного абсолютизму. Всі його жителі були вільними і рівними людьми. Вони спільно брали участь в управлінні суспільними справами на Січі, незважаючи на своє походження та матеріальне багатство. Отож, Запорізька Січ була утворена на засадах християнського братерства і демократії, де немає експлуатації та панування людини над людиною, де подолано відчуження людини від Бога, інших людей і власної людської сутності. *Тому наступним значенням УНІ є побудова*

країни вільних людей, утвердження в українському суспільстві духовної, політичної та економічної свободи.

Популярність та поширення УНІ визначало, передусім, її зміст і духовний вимір, який орієнтує на утвердження такого суспільного устрою, який нам заповідав Ісус Христос: “Знаєте, що князі народів (поган) панують над ними і вельможі їх тиснуть. Не так буде між вами, а хто хоче між вами бути великим, нехай буде слугою, а хто хоче між вами бути першим, нехай буде рабом” (Матвія 20:26, 27). Про це, зокрема, М. Костомаров у “Книзі буття українського народу” писав так: “Не любила Україна ні царя ні пана і створило в собі козацтво. Куди кожен вступаючи, був братом іншим – чи був раніше паном чи рабом, лиш би він був християнином; і були козаки між собою усі рівні. А старшини вибиралися на зібранні і повинні були служити усім, за словами Христовими” [20].

М. Костомаров стверджує, що український народ опинився жертвою експлуатації спочатку в Польщі (на Заході), де пани (вельможі, олігархія) його гнобили. А коли Україна приєдналася до Росії (Сходу), то зазнала ще більшої неволі від панування російського царя, що був “ідолом та мучителем”. Тобто проведена аналогія із словами Христа: “князі народів (поган) панують над ними (тобто на Сході, в Росії) і вельможі їх тиснуть (як це відбувається на Заході, зокрема в Польщі)”. Тому М. Костомаров, Т. Шевченко та інші діячі Кирило-Мефодіївського товариства вбачали альтернативу в козацькому устрої, який зробив спробу утвердити таку суспільну модель, яка передбачала втілення настанов Ісуса Христа щодо побудови суспільства та держави на засадах християнської етики. Таким чином, *наступним значенням УНІ є побудова саме християнської духовної цивілізації, яка має замінити сучасну матеріалістичну цивілізацію.*

Отже, українська цивілізаційна модель має принципово відрізнитися від цивілізаційних моделей Сходу і Заходу, устрій яких репрезентували собою Росія (східна деспотія) та Польща (західне олігархічне правління).

Так, Західна цивілізаційна модель, незважаючи на її зовні декларований лібералізм та демократизм, є витонченою формою експлуатації простого народу своїми панами (на сьогодні – фінансовою олігархією): “Польща була з поляків і кричали поляки: у нас свобода і рівність, – стверджував М. Костомаров, – але поробили панство і одурів народ польський, бо простий люд попав у неволю саму гіршу, яка де-небудь була на світі” [21]. При цьому М. Костомаров критикував не лише середньовічну модель Речі Посполитої, а також ліберальну модель Нового часу, яка спочатку утвердилася в Англії, а пізніше поширилася у всьому світі [22]. Теоретики української національної ідеї розкривали вади Західної цивілізаційної моделі за “підпорядкування їх суто матеріальному інтересу (протиставлення села місту в Куліша)”, а також за “притаманні йому форми економічного гноблення власного народу здебільшого через фінансово-посередницькі механізми відчуження виробленого продукту від безпосереднього виробника (Франко, Драгоманов), або інших народів (Липинський), що веде до

загострення класових антагонізмів, провокує соціальні конфлікти, порушує органічну єдність націй (народно-соціалістичний напрям української суспільної думки). Це призводить до створення компрадорської буржуазії, за допомогою якої здійснюється механізм фінансово-економічного, а потім і військового закабалення нації ззовні, позбавлення їх власної державності (консервативний напрям націоналізму)” [23]. Однак вони при цьому не відхиляли демократію, верховенство права, забезпечення прав і свобод людини, що власне обґрунтовує лібералізм. Зокрема, М. Костомаров намагається поєднати лібералізм із цінностями християнства, виставляючи правильні пріоритети й обґрунтовуючи, по-суті, християнсько-демократичну модель, що формувалась з історичного досвіду українського народу.

Східна цивілізаційна модель, як слушно зазначає М. Костомаров, також виявилася неприйнятною для України: “цар московський взяв верх над усіма москалями, а той цар узяв верх, кланяючись татарам, і ноги ціловав ханові татарському, бусурману, щоб допоміг йому держати в неволі неключимий народ московський, християнський. І одурів народ московський і попав у ідолопоклонство, бо царя свого нарік богом” [24]. УНІ розглядає російську суспільну модель як державний капіталізм, за якого свобода людини ще більшою мірою обмежена, а симбіотичний тип відносин між людьми набуває особливо потворних форм. Людина позбавлена можливостей вільного розвитку, вияву своєї індивідуальності й творчої ініціативи, оскільки все за неї вирішує держава. Тому, “перебуваючи в орбіті європейської суспільної думки, – зазначає О. Шморгун, – українська національна ідея, пов’язана, по суті, з ренесансним принципом заперечення сучасних форм ліберального і державницького капіталізму через позірне повернення до минулого, яке є насправді теоретичним пошуком майбутнього – по суті, постіндустріального ладу” [25].

Альтернативу охарактеризованим вище цивілізаційним моделям запропонував Ісус Христос, справу якого продовжили його учні-апостоли. Про це М. Костомаров писав: “Ученики його, бідні рибалки, розійшлися по світу і проповідували істину і свободу. І ті, що приймали слово їх, стали братами між собою – чи були преж того панамі або невольниками, філософами або невченими... І жили християне братством, усе у них було общественне і були у них вибрані старшини і ті старшини були всім слугами, бо Господь так сказав: “Хто хоче першим бути, повинен всім бути слугою”” [26]. Тобто колишні представники народних мас та панівної еліти, прийнявши науку Ісуса Христа, позбавляючись гріха у своєму житті, повинні були побудувати іншу суспільну й цивілізаційну модель на засадах Христової любові, сформувавши християнську націю, Божий народ. На утвердження саме такої цивілізаційної моделі і спрямована УНІ. На таку місію українського народу вказував не лише М. Костомаров, а також В. Липинський, І. Лисяк-Рудницький, О. Шморгун та інші теоретики української ідеї.

УНІ є синтетичною, а тому передбачає поєднання тріади “Особа – Народ – Держава”, тобто синтезує англо-французький, німецький та російський

типи національної ідеї. Франко-англійський варіант національної ідеї розглядає націю як механічне об'єднання атомів-індивідумів на засадах "розумного егоїзму" та рівності усіх перед законом, оскільки затверджує реальний статус буття тільки за індивідом; російський тип національної ідеї нацією вважає саме державу, що отожднюється з Церквою та суспільством; німецький варіант національної ідеї розглядає націю як спільноту, яку на етнічно-расовому ґрунті творить в одне ціле неповторний народний дух і спільна унікальна культура [27]. УНІ, як і франко-британський тип національної ідеї, визнає реальний статус буття передусім за індивідом, однак робить це на підставі християнських настанов, згідно з якими людина розглядається як "образ і подоба Божа". Звідси виникає вимога любові до ближнього, оскільки лише любов, за твердженням Л. Фейєрбаха, підносить людину до пізнання її сутності [28]. Тому, на відміну від англо-французького варіанта національної ідеї, УНІ розглядає людину не ізольовано, а як особу, що завдяки любові та солідарності об'єднується з іншими людьми в одну спільноту. Має рацію О. Шморгун, коли стверджує, що основою консолідації українського народу на національному ґрунті, формування його етнічного, релігійного та економічного патріотизму є, насамперед, "міжособистісний, духовно-психологічний зв'язок на засадах спільних культурно-гуманістичних цінностей, що мають одночасно національне і загальнолюдське значення" [29]. Йдеться про цінності, основою яких є християнські ідеали, що інтегрують окремих особистостей в одну органічну спільноту і орієнтують на співпрацю з іншими народами на міжнародному рівні. Тобто у визнанні за народом реального статусу буття полягає подібність української та німецької ідей. А відмінність української ідеї від неї полягає у трактуванні ідеї народу (спільноти) як християнської спільноти, оскільки німецька ідея для обґрунтування ідеї народу абсолютизує етнічно-расовий чинник, звертається до етнічної язичницької міфології та германо-скандинавського героїчного епосу, що схилило її до ірраціоналізму, волюнтаризму, містики, конфліктів із іншими народами. У визначенні християнських пріоритетів українська ідея близька до російської ідеї, а у ХХ ст. вона запозичує в неї ідею державності як ідеалу і мети українського національно-визвольного руху ХХ ст. Як і німецька ідея, українська ідея розрізняє націю і державу, бо держава в ній є не самоціллю, а формою організації нації, механізмом реалізації її інтересів. УНІ передбачає гармонійне поєднання ідей правової держави і громадянського суспільства, що відрізняє її від російської ідеї. Так українська ідея долає суперечливість російської ідеї, яка, на думку О. Янова, полягала в протиставленні духовній свободі (у християнському розумінні) політичної свободи, а також її утопічність у прагненні утвердити в суспільстві вищий, ніж на Заході, рівень свободи без політичної свободи [30]. Отож, УНІ передбачає побудову національної правової держави і громадянського суспільства на засадах християнської демократії як суспільства соціального партнерства, економічної кооперації, суспільної згоди, яке функціонує як єдність ліберально-ринкової, державно-капіталістичної та корпоративної парадигм

суспільного розвитку. Цей синтез можна здійснити на основі духовної парадигми, що базується на синтетичності української національної ідеї.

На необхідності духовної парадигми та побудови духовної цивілізації наголошує М. Костомаров, слушно зазначаючи, що на Заході “про свободу кричать і немає в їх свободи, бо нема свободи без віри” [31]. Тобто без духовної свободи не можна утвердити реальної політичної та економічної свободи. А основне джерело міжлюдських, суспільних та міжнародних проблем знаходиться у метафізичній площині, оскільки: “род чоловічий забув Бога і отдався діаволу... і на всім світі сталося горе, і біднота, і хвороба, і несчастья, і незгода” [32]. Тобто людство, опинившись у духовному рабстві (Римлянам 5:12), стало підконтрольне демонічним силам. Духовне рабство зумовлює, своєю чергою, політичне, соціальне та національне гноблення. А визволення з духовного рабства та утвердження реальної, а не ілюзорної свободи пропонує лише вчення Ісуса Христа, оскільки “де Дух Господній там свобода” (2 Коринтян 3:17), а також його основні заповіді – побудова відносин між людьми на засадах любові до Бога і ближнього.

Отож, синтетичність УНІ полягає у тому, що вона базується на духовній парадигмі і передбачає перебудову суспільних та міжнародних відносин на християнських засадах (гармонійної любові людини до Бога, до свого ближнього і до самої себе). Такий принцип, сформульований Ісусом Христом, передбачає подолання відчуження людини від Бога, від іншої людини, народу та людства. Е. Фром слушно стверджував: “любов є зв’язок, що передбачає збереження цілісності людини, її індивідуальності. Любов – діюча сила в людині, сила, що руйнує бар’єри між людиною і його побратимами, сила, яка об’єднує його з іншими; любов допомагає людині подолати відчуття самотності та відчуження і водночас тим дає змогу їй залишатись самою собою, зберегти свою цілісність” [33]. Без любові між людьми виникає симбіотичний зв’язок: мазохізм – коли суб’єкт розглядає себе як частину іншого суб’єкта, що керує ним, захищає його, сила і велич якого перебільшується: він усе, я – ніщо; та садизм – намагання суб’єкта встановити над іншим суб’єктом своє панування, зробити його частиною самого, досягнувши цим величі у своїх очах. У цих відносинах відбувається злиття без збереження індивідуальності та цілісності їхніх учасників, оскільки садист панує, принижує, завдає болю, а мазохіст зазнає експлуатації, болю і приниження [34].

На цій підставі УНІ спростовувала месіанство іноземних держав, оскільки відкидала патологічний симбіотичний зв’язок, який їй нав’язували. Національна ідея українського народу визнавала самоцінність кожного народу. Згідно з українською ідеєю, об’єднання народів мало відбутись на основі Христової любові, а тому “на противагу міфів про всесвітню теократію як теократичної моделі ще більшого зростання російської імперії, а також “цивілізаторської” місії Заходу щодо колоніальних народів, українські мислителі виходили з принципу всесвітнього федералізму зі збереженням самотності й неповторності всіх націй, об’єднання яких має відбутись на основі їх незалежності” [35].

Роль України на міжнародній арені полягала в узгодженні системних суперечностей між народами, які сповідували відмінні принципи суспільного устрою. На такій ролі України на міжнародній основі акцентує національний ідеал та домінанта її національної ідеї “Київ – Новий (другий) Єрусалим”, на чому наголошує Я. Дашкевич: “Ідеологія на українському ґрунті пройшла довгий переривчастий шлях майже тисячолітньої тривалості від афористичних формул до великих трактатів. Бо стародавня ідея “Київ – другий Єрусалим” – це той ідеологічний згусток, який спершу протистояв супермації (духовній і політичній зверхності. – В. П.) Візантії, а кілька століть пізніше, у XVII – XVIII ст., звучав як протилежність освіченого духовного начала апофеозованого Києва, ідейної столиці України, грубому і брутально-владному началу Третього Риму – Москва” [36]. Реалізація цивілізаційного проекту “Київ – Новий (другий) Єрусалим” означатиме, як слушно зазначав І. Мірчук, реалізацію Україною формули “любови ближнього, перенесеної із сфери індивідуального вияву міжіндивідуальних людських відносин на великий комплекс народів” [37].

Отже, зміст УНІ полягає у здобутті та побудові незалежної Української держави з метою утвердження такої суспільної цивілізаційної моделі, яка ґрунтується на духовній (у християнському розумінні), економічній та політичній свободі, а також подоланні відчуження людини від Бога, суспільства, праці та від своєї людської сутності. Йдеться про демократизацію не лише політичної, а й усіх сфер суспільства, утвердження реального народовладдя, а також реалізацію етико-гуманістичного ідеалу українського народу: наслідування Ісуса Христа як ідеалу досконалої людини та утвердження Нового Єрусалиму як ідеалу досконалого суспільства, що є синонімом Царства Божого, або духовної цивілізації. Відповідна суспільна модель позбавлена крайнощів і недоліків східних (російської) та західних суспільних моделей і передбачає синтез індивідуалізму й колективізму, витворення своєрідного, насамперед духовно-соціального, корпоративізму, що заперечує зрівняльно-нівелюючі імперсько-бюрократичні та відособлені ліберальні форми життя. Це дасть змогу подолати крайній “общинний” колективізм російських суспільних моделей та крайній ліберальний індивідуалізм західних суспільних систем і сформулювати новий ідеал людської свободи, де буде відсутнє відчуження й експлуатація людини людиною та державою завдяки демократизації політичної, соціальної та економічної сфер суспільства.

Звісно, УНІ не могла бути реалізована в минулому, коли людство вступило у Нові часи, утверджувався капіталізм та була побудована матеріалістична цивілізація. І лише на нині виникають сприятливі умови для її втілення у життя. Так, Г. Кваша дає цікавий прогноз розвитку людської цивілізації, на його думку, сьогодні людство рухається до завершення *епохи технічного прогресу* (1625 – 2025 pp.) і до початку *епохи гуманітарного прогресу* (2025 – 2425 pp.): “Англійський світ створив для людства прекрасну форму буття: придумані англійцями нововведення – техніка, спортивні змагання, небачений побутовий

комфорт – підняли рівень життя на небачену досі висоту, прогрес останніх 400 років був приголомшливим. Але зміст життя все це ніяк не змінило, воно в певному значенні стало навіть гірше колишнього... Потрібні нові сенси, нові правила, нові тлумачення. Нічого цього англійці зробити не змогли, так, загалом, і не збиралися” [38]. Саме за таких сучасних умов створюються сприятливі умови для реалізації УНІ, яка спростовує численні догми, відкидає ті примітивні і наївні досягнення сучасної науки, що базується здебільшого на матеріалістичних забобонах, які заперечують існування об’єктивно існуючого надприродного духовного виміру буття [39]. Вона пропонує здійснити органічний синтез науки та релігії, визначаючи підходи щодо будівництва нової духовної цивілізації та подолання розривів ментальності між Сходом і Заходом, Півднем та Північчю. Втім, *буде побудована християнська духовна цивілізація, яка прийде на заміну сучасній матеріалістичній цивілізації.*

Далі визначимо основні параметри (ознаки) цивілізаційного проекту України, сформованого на засадах УНІ.

Українська цивілізаційна модель повинна базуватися на новому способі виробництва, а саме на комплексній автоматизації, інформатизації та “економіці знань”. Основою та потрібною передумовою її будівництва є інформаційна (науково-технічна) революція. Її суть зводиться до докорінного якісного перетворення продуктивних сил на основі пізнання фундаментальних властивостей і законів природи та оволодіння ними, перетворення науки в безпосередню продуктивну силу і провідний фактор суспільного виробництва [40, 41]. Простіше кажучи, за допомогою інформаційної (науково-технічної) революції докорінно змінився зміст праці, що передбачає виникнення нового способу суспільного виробництва. Під її впливом процес революційних перетворень охопив засоби та предмети праці: техніку, технологію, виробництво матеріалів, енергетику, інформатику. Швидкими темпами формується новий спосіб господарювання. Він базується на комплексній автоматизації і характеризується широким впровадженням у виробництво мікроелектроніки, робототехніки, гнучких виробничих модулів і систем, принципово нових матеріалів, нових джерел енергії [42]. Наука, техніка, виробництво відтепер становлять єдиний і нерозривний процес, де за наукою і духовним виробництвом закріплюються провідні позиції. Комплексна автоматизація не потребує присутності людини в технологічному процесі. Він тепер здійснюється автоматично завдяки появі керуючого пристрою у технологічній системі. Працівник виконує роль обслуговувача, регулювальника і контролера. Зростає значення саме творчої інтелектуальної праці.

Інформаційно-комунікативна, нанотехнологічна та біотехнологічна революції здійснили стрімкий стрибок у розвитку науки і техніки, перетворили цю галузь виробництва у провідну галузь економіки, яку тепер ще називають “економікою знань”. На сьогодні вартість інтелектуального продукту в міжнародному економічному обміні зрівнялась із вартістю товарної маси, а

видатки на інформацію становлять три чверті доданої вартості сучасної продукції [43]. Тому економіка майбутнього ґрунтуватиметься здебільшого на інформації, яка стане головним ресурсом, який домінуватиме, відтісняючи на другий план сировину та промислове виробництво. Папа Іван Павло II наголошував: “Якщо колись вирішальним фактором виробництва була земля, а пізніше – капітал, який сприймався як сукупність знарядь праці, то нині все більшою мірою вирішальним фактором стає сама людина, тобто її здатність до пізнання, яке виявляється через наукове знання, її здатність до солідарності, її здатність вгадувати і задовольняти потреби іншого” [44]. Отже, найбільшим багатством стає людина, її освітній та культурний рівень розвитку. Все це стає передумовою побудови інформаційного суспільства, духовної цивілізації, і тим самим реалізації української національної ідеї.

Українська цивілізаційна модель передбачає формування принципово нової соціальної структури суспільства, де провідну роль відіграватиме інтелігенція або клас службовців. Унаслідок науково-технічної революції різко зросло значення саме інтелектуальної праці, а отже, і роль інтелігенції. Відбуваються якісні зміни в соціальній структурі суспільства, коли інтелігенція перетворюється на самостійний і провідний клас у суспільстві. Цей новий клас доцільно б назвати класом службовців, оскільки основне його призначення – здійснення інформаційного обслуговування суспільства. Роль “еліти знань” як правлячої еліти в постіндустріальному суспільстві обґрунтовував Д. Белл, оскільки інтелігенція, на його думку, відіграватиме провідну роль в умовах переважання економіки обслуговування, контролю суспільства над технологіями, створення нових ресурсно-, енергетичних та працезберігальних технологій, широкого впровадження комп’ютерів [45]. До класу службовців належатиме наукова, технічна та гуманітарна інтелігенція, яка задіяна у духовному та матеріальному виробництві, сфері обслуговування, управлінні суспільством та забезпеченні обороноздатності країни. Колишні панівні класи – буржуазія та номенклатура – очевидно, втратять свої привілеї та ознаки самостійних класів (верств). Вони згодом долучаться до класу службовців, подібно до того, як земельна аристократія феодального суспільства внаслідок буржуазних революцій приєдналась до класу буржуазії. Те ж саме стосується селянства і робітничого класу. Це неминучий процес, оскільки, за деякими прогнозами футурологів, вже в недалекому майбутньому 90% зайнятого в суспільному виробництві населення працюватиме в інформатиці та сфері обслуговування. Тобто інтелігенція перетвориться в найчисельнішу групу населення і матиме визначальний вплив на розвиток суспільства. З’являється можливість створити соціальне однорідне суспільство, при збереженні і подальшому поглибленні поділу праці, та здійснити перехід до неантагоністичного суспільства. На це завжди була націлена УНІ, зокрема такі її гасла: “свободу народам, свободу людині”, “суспільство без холопа і без пана”.

Політичні особливості майбутньої цивілізаційної моделі України полягають у подоланні експлуатації людини людиною та державою, а також відчуження людини від Бога, суспільства, праці і своєї людської сутності. Це відбудеться шляхом утвердження реального народовладдя, подальшої демократизації не лише політичної, а також економічної та соціальної сфер суспільства. Відомо, що економічна революція знаменується змінами у соціальній структурі суспільства, появою нових класів, що призводить до політичної революції та приходу цих провідних класів до влади. Головним законом соціології праці є відповідність змісту праці та типу праці, відповідно до якого зміни в змісті праці призводять до змін типу праці, а відтак до змін у системі власності на засоби виробництва. А зміна системи власності на засоби виробництва обумовлює також зміни суб'єктів політичної влади. Це згодом призводить до радикальної трансформації політичної системи суспільства. А це означає, що “еліта знань”, яка домінуватиме в постіндустріальну епоху, замінить “еліту багатства”, що панувала в індустріальну епоху, подібно до того, як “еліта багатства” замінила “еліту крові”, яка домінувала в доіндустріальну епоху. Основний конфлікт у постіндустріальному суспільстві виникне не між працею і капіталом, а між знанням, компетенцією, незнанням та некомпетенцією, тобто між “елітою знань” та “елітою багатства”, внаслідок чого перемогу здобуде саме “еліта знань”. Ця перемога об'єктивно зумовлена розгортанням інформаційної революції, яка неминуче сприятиме приходу до влади класу службовців (еліти знань).

Вказані зміни в типі політичної влади в постіндустріальну епоху зумовлені також тим, що в ході інформаційної (науково-технічної) революції ієрархічні формалізовані відносини панування й підкорення на антагоністичній основі трансформуються на неформальні відносини, що є рівноправними, оскільки усіх членів колективів та суспільства, як зазначає Дж. Нейбітт у книзі “Мегатренди”, зрівнює один великий нівелятор – інформація [46]. Виникає потреба в децентралізації управління суспільними процесами. Суспільство диференціюється на нечисленні групи за мікроінтересами. Створюватимуться невеликі виробничі підрозділи з накопичення, оброблення, структурування, продукування інформації. Ці підрозділи з духовного виробництва об'єднуватимуть своїх членів у своєрідні духовно-інтелектуальні братства на засадах християнства із тісними міжособистісними відносинами та духовно-психологічною солідарністю. Ці зміни в суспільному виробництві створюють попит саме на гуманізацію та духовне вдосконалення суспільства, а отже, втілення в життя українського етико-гуманістичного ідеалу.

Об'єктивною передумовою подолання експлуатації та відчуження людини є зміни в суспільному виробництві, тобто в типі праці. Аристотель виправдовував рабство, оскільки тип праці тогочасного аграрного (традиційного) суспільства відповідав його змісту праці: “Якби кожний інструмент міг виконувати властиву йому роботу сам, за даним йому наказом, чи навіть його випереджаючи...,

якби ткацькі човники самі ткали, то тоді і будівничим при будівництві не потрібні були б робітники, панам не потрібні були б раби” [47]. Такі умови з’являються лише в епоху науково-технічної революції (далі – НТР), коли відбувається комплексна автоматизація й інформатизація виробництва. Тобто із зміною змісту праці неминуче має відбутися зміна типу праці, який вимагає появи висококваліфікованого, творчого і вільного працівника. Наслідком цієї революції стане поглиблення демократизації сучасного суспільства. Йдеться про демократизацію його економічної та соціальної сфер, запровадження форм прямої демократії, реального народовладдя, використовуючи засоби електронного врядування [48]. Так вдасться забезпечити баланс інтересів особи, суспільства та держави, а відтак гарантувати свою національну безпеку.

Треба наголосити, що НТР не подолає автоматично експлуатації людини і її соціального поневолення. Намагання побудувати досконале суспільство лише за допомогою сучасної техніки та новітніх технологій обернеться утвердженням новітнього тоталітарного технократичного суспільства, про виникнення чого попереджали Дж. Оруел (“1984”), М. Замятін (“Ми”), О. Хакслі (“О дивний новий світ”), Р. Бербері (“451 градус по Фаренгейту”), А. Єфремов (“Час бика”) тощо, а також світові релігії, передусім християнство та іслам. Тому М. Маринович слушно зазначає, що останньою революцією людської цивілізації буде революція духовна (моральна), після якої всі інші революції вже будуть зайвими [49].

Отже, окрім економічних, соціальних і політичних чинників, *першочерговими при побудові української цивілізаційної моделі стають проблеми духовності*. Інформаційна (науково-технічна) революція дає змогу здобути бажану владу над природою і матерією. Однак таємниці духовності, проблеми власної душі, а також Космічні і Божественні питання залишаються загадковими і незрозумілими. Значна культурна криза, занепад духовності та моралі також спонукатимуть переорієнтацію з нашого матеріального світу на освоєння іншого, духовного світу, “світу вічних ідей”. Очевидно, відбудеться своєрідне повернення до проблематики, яка була провідною для епохи Середньовіччя. Однак у III тисячолітті буде характерне не механічне повторення того, що вже було (середньовічний теоцентризм). Звернення до неї буде органічно пов’язане з новими проблемами, які виникли перед людством. Відбудеться нове прочитання Біблії щодо отриманих наукою знань, а християнство за таких обставин зможе стати світоглядною основою. Хоча, можливо, дещо видозміниться форма християнства. Християнство буде орієнтувати не лише на надчуттєве, підсвідоме сприйняття вищого надприродного духовного світу, а також на трансформацію свідомості людини для підкорення й преображення гріховної людської сутності та умов її життя, подолання егоїзму і народження Бога в душі самої людини (йдеться про друге – духовне народження, про яке навчав Ісус Христос). Отже, буде врівноважено і гармонізовано свідоме та підсвідоме, внутрішній і зовнішній світ, матеріальне

й духовне, земне і небесне, людське та Божественне. Основний наголос буде не на втечі від реального земного світу, а на активному його преображенні, зміцненні, вдосконаленні та гармонізації. Буде акцентуватись увага на особистих відносинах між Богом і людиною, її освяченні і духовному зростанні, збільшенні духовної сили, енергії (стягання Духа Святого згідно з повчаннями Серафима Саровського) [50, 51]. Від обрядової релігійності як форми поклоніння Богові буде здійснений перехід до поклоніння Богу в “Дусі та Істині”, як до цього закликав сам Ісус Христос (Івана 4:23). Як наслідок, сформується нація, яка, на думку А. Шептицького, буде цілісністю, що буде подібною до моноліту організмом, себто тілом, оживленим одним духом (Святим Духом. – В. П.), будучи здоровим, сильним, свідомим своїх цілей, не тільки матеріальним, але й моральним тілом [52].

Буде подолано догматизм мислення і відбудеться перехід до усвідомленої духовної еволюції людини, коли духовні істини, які проповідував Ісус Христос, будуть органічно поєднуватися з сучасними новими науковими знаннями. Це призведе до нового духовного Ренесансу і стане потужним чинником духовного зростання як окремої людини, так і різних людських спільнот на основі синтезу християнської релігії, науки і мистецтва, як це вже було в епоху Відродження. Реформація у духовно-релігійній сфері стане потужним чинником трансформації політичної, економічної, соціальної та культурної сфер українського суспільства. Все це слугуватиме основою побудови духовної цивілізації. Виникне новий тип суспільства (цивілізація), де люди будуть жити у тісному зв’язку з Богом: “Оце оселя Бога з людьми, і Він житиме з ними! Вони будуть народом Його і Сам Бог буде з ними” (Об’явлення 21:3). Відповідно до вчення В. Вернадського про ноосферу, людство перейде на наступну стадію розвитку біосфери, на якій можливий вищий ступінь інтеграції всіх форм життя завдяки творчій діяльності людини, що ґрунтуватиметься на осмисленому використанні закономірностей розвитку природних, суспільних і духовних процесів [53].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Українська національна ідея – це ідея здобуття та побудови незалежної Української держави з метою утвердження такої духовної цивілізації моделі, яка ґрунтується на духовній (у християнському розумінні), економічній та політичній свободі, а також подоланні відчуження людини від Бога, суспільства, праці та від своєї людської сутності. УНІ передбачає побудову національної правової держави і громадянського суспільства на засадах християнської демократії як суспільства соціального партнерства, економічної кооперації, суспільної згоди, яке функціонує як єдність ліберально-ринкової, державно-капіталістичної та корпоративної парадигм суспільного розвитку. Відповідна суспільна модель позбавлена крайнощів і недоліків східних (російської) та західних суспільних моделей і передбачає синтез індивідуалізму й колективізму, витворення своєрідного, насамперед духовно-соціального, корпоративізму, що заперечує зрівняльно-нівелюючі імперсько-бюрократичні та відособлені ліберальні форми життя. Вона

пропонує здійснити органічний синтез науки та релігії, визначаючи підходи щодо будівництва нової духовної цивілізації, що має прийти на заміну існуючої матеріалістичної цивілізації.

Реалізація української національної ідеї та цивілізаційного проекту передбачатиме адаптацію західної модернізації до власної національної культури та потреб суспільного розвитку в умовах переходу людства від індустріальної (матеріальної) до інформаційної (духовної) цивілізації. Її мета – перехід до духовної цивілізації, інформаційного суспільства, економіка якого ґрунтується на комплексній автоматизації та комп'ютеризації (інформатизації) виробництва, де основним багатством суспільства стає інформація, а провідною соціальною групою в суспільстві стане інтелігенція.

Відповідно до духовного виміру УНІ, національну ідентичність України доцільно базувати саме на системі християнських духовних цінностей та ідеалів. Акцент на духовних аспектах УНІ при формуванні національної ідентичності дасть змогу об'єднати владу та народ, Захід та Схід України, усі соціальні, етнічні та релігійні групи в українському суспільстві для досягнення власного національного ідеалу.

Духовний вимір УНІ можна у майбутньому використати для методологічного обґрунтування духовної парадигми державного управління як синтезу ліберальної, корпоративної та державно-капіталістичної парадигм.

Список використаної літератури

1. Кононенко П. Українська національна ідея. Проблема методології. Київ : НДІУ, 2008. 152 с.
2. Ваджра А. UKRAINA: От мифа к катастрофе. URL : <http://www.yanukovich2004.narod.ru/civis/ukraina.htm> (дата обращения: 12.03.2020).
3. Дацюк С. Чи стане Україна цивілізацією, або кінець національної ідеї // Ї. 2005. Ч. 39. URL : <http://www.ji.lviv.ua/n39texts/dacyuk.htm> (дата звернення: 12.03.2020).
4. Літопис руський. Київ : Дніпро, 1989. 591 с.
5. Історія філософії України : хрестоматія / упоряд. : М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, А. К. Бичко [та ін.]. Київ : Либідь, 1993. 560 с.
6. Данилевский И. Н. Мог ли Киев быть Новым Иерусалимом // Одиссей. Человек в истории. Москва : Наука, 1999. С. 135—150.
7. Іванченко Р. Державницька ідея давньої Руси-України. Київ : Смолоскип, 2007. 376 с.
8. Історія філософії України... 560 с.
9. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – XVII ст. Київ : Критика, 2002. 416 с.
10. Історія русовъ. Київ : Дзвін, 1991. 258 с.
11. Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імерій. Київ : Laugus, 2013. 440 с.
12. Костомаров М. Книга буття українського народу // Вивід прав України. Львів, 1991. С. 50—58.
13. Забужко О. Шевченків міф України. Спроби філософського аналізу. Київ : Абрис, 1997. 144 с.

14. Акт проголошення незалежності України // Національні відносини в Україні у XX столітті : зб. докум. і матер. / ред. кол. : І. І. Курас, М. І. Панчук, Р. Я. Пиріг, Л. П. Польовий. Київ : Наукова думка, 1994. С. 461, 462.
15. Конституція України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.03.2020).
16. Трансформація української національної ідеї / упоряд. О. Доній. Київ : Наш формат, 2019. 464 с.
17. Шелухін С. Україна – назва нашої землі з найдавніших часів. Дрогобич : Бескид, 1992. С. 121.
18. Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність: документи і матеріали 1899–1944 : в 2 т. Т. 2 : Церква і суспільне питання. Кн. 1 : Пастирське і вчення та діяльність / за ред. А. Кравчука. Львів : Місіонер, 1998. С. 519.
19. Лисяк-Рудницький І. Україна між Заходом і Сходом // Історичні есе : в 2 т. Т. 1. Київ : Основи, 1994. С. 6.
20. Костомаров М. Книга буття українського народу... С. 55, 56.
21. Там само. С. 55.
22. Там само. С. 54.
23. Шморгун О. Основний зміст поняття “українська національна ідея” // Розбудова держави. 1997. №6. С. 16.
24. Костомаров М. Книга буття українського народу... С. 55.
25. Шморгун О. Основний зміст поняття “українська національна ідея”... С. 15.
26. Костомаров М. Книга буття українського народу... С. 52.
27. Пасько І., Пасько Я. Громадянське суспільство і національна ідея (Україна на тлі європейських процесів. Компаративні нариси). Донецьк : ЦГО НАН України ; УКЦентр, 1999. С. 205.
28. Словарь по этике / под ред. А. А. Гусейнова и И. С. Кона. Москва : Политиздат, 1989. С. 164.
29. Шморгун О. Основний зміст поняття “українська національна ідея”... С. 17.
30. Янов А. Русская идея и 2000 год // Нева. 1990. № 9. С. 159.
31. Костомаров М. Книга буття українського народу... С. 54.
32. Там само. С. 50.
33. Фромм Э. Душа человека. Москва : Республика, 1992. С. 121.
34. Там же. С. 120.
35. Шморгун О. Основний зміст поняття “українська національна ідея”... С. 16.
36. Дашкевич Я. Україна у вогні ідеологій // Кісь Р. Фінал Третього Риму. Львів : Інститут народознавства НАН України, 1998. С. 11.
37. Збірник на пошану Івану Мірчуку. УВУ : наук. зб. / за ред. О. Кульчицького. Мюнхен ; Нью-Йорк ; Париж ; Вінніпег, 1979. Т. 8. С. 63.
38. Кваша Г. Прогнозы – 2012. Затишье перед бурей? // Наука и религия. 2012. № 1. URL : <http://www.xsp.ru/sh/pub/outpub.php?id=736> (дата обращения: 12.03.2020).
39. Колос Б. Управління державою III тисячоліття, або Стратегія і тактика побудови Української національної держави. Львів : Ініціатива, 2004. С. 117—192.
40. Политическая экономия / под ред. О. И. Ожерельева. Москва : Политиздат, 1990. С. 304.
41. Фридман Дж. Следующие 100 лет: Прогноз событий XXI века. Москва : Эскимо, 2010. 336 с.

42. Политическая экономия... С. 305.
43. Марчук Є. Соціополіс – модель майбутнього суспільства // Національні інтереси. 2001. № 4/5. С. 107.
44. Енцикліка “Сотий рік” // Церква і соціальні проблеми. Енцикліка “Сотий рік”: міжнар. наук. конф. / ред. кол. : О. Музичка, В. Бадяк, Д. Кравич, В. Кучерявий [та ін.]. Львів : Вид-во львівського поліграфічного технікуму, 1993. С. 481.
45. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Москва : Академия, 1999. 956 с.
46. Основи політичної науки : Ч. 1 : З історії політичної думки: від стародавності до наших днів / Б. Кухта, А. Романюк, М. Поліщук, Л. Старецька. Львів : Кальварія, 1997. С. 203.
47. Рауэль А. А. История экономических учений. Москва : Высшая школа, 1972. С. 30.
48. Барікова А. А. Електронна держава: нова ефективність урядування. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 224 с.
49. Маринович М. Українська ідея і християнство або коли гарцюють кольорові коні апокаліпсису. Київ : Дух і літера, 2003. С. 520.
50. Грагам Б. Дух Святий. Активізація Божої сили у вашому житті. Торонто : Дорога правди, 1987. 214 с.
51. Філін Ж. У школі Святого Духа. Львів : Свідчало, 2014. С. 22.
52. Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність: документи і матеріали 1899–1944... С. 519.
53. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера. Москва : Наука, 1989. 261 с.

Статтю подано: 15.03.2020

Статтю схвалено: 02.04.2020

Pasichnyk Vasyl Mykolaiovych

*Associate Professor, Doctor of Public Administration,
Associate Professor of the Department of European Integration and Law, Lviv
Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public
Administration under the President of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-2447-2374

e-mail: v_pasychnyk@point.lviv.ua

**UKRAINIAN NATIONAL IDEA ASA FACTOR
SOCIETY CONSOLIDATIONS**

Problem setting. Today, Ukraine is experiencing a deep systemic crisis, the way out of which is possible only by consolidating its people by appealing to the Ukrainian National Idea (UNI). However, there is no proper scientific understanding of the Ukrainian idea today. Without scientific understanding and a clear definition of the content of its national idea, Ukraine may repeat the negative historical experience and lose its statehood.

Recent research and publications analysis. Among the modern authors of the Ukrainian national idea we can specify, namely: A. Hryniv, O. Zabuzhko, V. Ivanyshyn, R. Kisia, A. Kolodii, V. Kremen, I. Kresina, I. Kuras, M. Kubaievskyi, V. Kuibida, N. Levchenko, M. Marynovych, V. Martyniuk, I. Pasko and Ya. Pasko, O. Radchenko, Yu. Rymarenko,

M. Rozumnyi, Yu. Slyvka and T. Panfilova, V. Smolii, M. Stepyko, A. Fartushnyi, V. Shevchuk, O. Shmorhun, H. Shchokin and others. In particular, in Transformation of the Ukrainian National Idea collection of articles (compiled by O. Donii), its authors develop the Ukrainian National Idea following the current post-industrial conditions of development of Ukraine. Although prominent figures of Ukrainian science and culture have made a significant contribution to the formation and development of the Ukrainian national idea, there is no unanimity of opinions in Ukrainian society today to determine its content around which the Ukrainian people and its elite could unite.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. The author presents his methodological approach to the study of the Ukrainian national idea, which involves the need to find out, first of all, what the term “Ukraine” and “Ukrainian” actually mean, i. e. what idea this term carries in itself, following the civilizational approach.

Purpose of this article is to define the content of the Ukrainian national idea as a fundamental basis for the formation and implementation of the civilizational social and political project of Ukraine and the consolidation factor of its society.

Paper main body. You can understand the meaning of the Ukrainian idea only when you make clear what the toponym “Ukraine” means. The term “Ukraine” principally means a country, in other words the motherland, home ground. According to this interpretation, the Ukrainian national idea means fighting for your land to build your state on it. Historically the toponym “Ukraine” defines the identity of the Ukrainian people as a country of Cossacks, that is, a community of free people built on the principles of Christianity and democracy. Therefore, the next point of the Ukrainian national idea is to build a country of free people, to establish religious, political and economic freedom in our society. The religious dimension of the Ukrainian national idea is that it focuses on the affirmation of such social structure, which was left us as precept by Jesus Christ. The leading layer of society do not rule but serve their people. Consequently, the next point of the UNI is development of Christian religious civilization, which shall replace the modern materialistic civilization.

The Ukrainian idea is synthetic and involves the restructuring of social and international relations on a Christian basis (the harmonious man’s love for God, for the relative and himself). Thus, the Ukrainian civilization model must be fundamentally different from the civilizational models of East and West, the structure of which was represented by Russia (Oriental despotism) and Poland (Western oligarchic rule).

The following basic parameters (characteristic features) of the civilizational project of Ukraine were defined according to the Ukrainian idea: the spiritual paradigm of the development of personality, society and state based on the synthesis of scientific and religious knowledge; a new mode of production based on overall automation, informatization and the “knowledge economy” where the main wealth of the society becomes information; formation of a completely new structure of society, where the leading role is played by the intellectual society, the elite of knowledge or class of employees. Accession to power of a new elite as the elite of knowledge, which serves to overcome the exploitation of man by man and the state, and also alienation of a man from God, society, labour and his/her humanity by establishing real sovereignty, further democratization in not only political but also economic and social spheres of society.

Conclusions of the research and prospects for further studies. The Ukrainian national idea is the idea of gaining and building an independent Ukrainian state to establish a religious civilization model that is based on spiritual (in the Christian conception), economic and political

freedom, as well as overcoming the alienation of man from God, society, labour and his/her humanity. It involves building a national constitutional state and civil society based on the principles of Christian democracy as a society of social partnership, economic cooperation, and social harmony, which performs as a unanimity of liberal and market, state and capitalistic, and corporate paradigms of community development. Ukrainian idea can serve as a conceptual basis for a new spiritual paradigm of government in the field of nation-building. An emphasis on the spiritual aspects of the Ukrainian national idea in the nation-building will allow to unite the authorities and the people, the West and the East of Ukraine, and all social, ethnic and religious groups in Ukrainian society for the achievement of their own national ideals.

Key words: Ukrainian national idea; civilization project of Ukraine; consolidation of society.

References

1. Kononenko, P. (2008). *Ukrayinska nacionalna ideya. Problema metodologiyi*. Kyiv: NDIU. 152 p. [in Ukrainian].
2. Vadzhra, A. (2020). UKRAINA: *Ot mifa k katastrofe*. URL : <http://www.yanukovich2004.narod.ru/civis/ukraina.htm> [in Ukrainian].
3. Dacyuk, S. (2005). Chy stane Ukrayina cyvilizaciyeyu, abo kinets nacionalnoyi ideyi. *Yi*, 2005, Chyslo 39. URL : <http://www.ji.lviv.ua/n39texts/dacyuk.htm> [in Ukrainian].
4. Litopys ruskyi. (1989). Kyiv: Dnipro. 591 p. [in Ukrainian].
5. Tarasenko, M. F., Rusyn, M. Yu., Bychko, A. K. Et al. (1993). *Istoriya filosofiyi Ukrayiny*. Kyiv: Lybid. 560 p. [in Ukrainian].
6. Danylevskiy, Y. N. (1999). Mog li Kiev byt Novym Yerusolimom. *Odisej*. In *Chelovek v istorii*. Moskva: Nauka. pp. 135-150 [in Russian].
7. Ivanchenko, R. (2007). *Derzhavnytska ideia davniyi Rusy-Ukrayiny*. Kyiv: Smoloskyp. 376 p. [in Ukrainian].
8. Tarasenko, M. F., Rusyn, M. Yu., Bychko, A. K. et al. (1993). *Istoriya filosofiyi Ukrayiny...* 560 p.
9. Yakovenko, N. (2002). *Paralelnyi svit. Doslidzhennya z istoriyi uyavlen ta idej v Ukrayini XVI – XVII st.* Kyiv: Krytyka. 416 p. [in Ukrainian].
10. *Istoriya rusov*. (1991). Kyiv: Dzvin. 258 p. [in Ukrainian].
11. Plokhii, S. (2013). *Kozatskyi mif. Istoriya ta natsiietvorennia v epokhu imerij*. Kyiv: Laurus. 440 p. [in Ukrainian].
12. Kostomarov, M. (1991). *Knyha buttia ukrayinskoho narodu*. In *Vyvid prav Ukrayiny*. Lviv. pp. 50-58 [in Ukrainian].
13. Zabuzhko, O. (1997). *Shevchenkiv mif Ukrayiny. Sproby filosofskogo analizu*. Kyiv: Abrys. 144 pp. [in Ukrainian].
14. Akt progoloshennya nezalezhnosti Ukrayiny. (1994). Kuras, I. I., Panchuk, M. I., Pyrih, R. Ya., Polovyy, L. P. In *Nacionalni vidnosyny v Ukrayini u XX stolitti. Zbirnyk dokumentiv i materialiv*. Kyiv: Naukova dumka. pp. 461, 462 [in Ukrainian].
15. Konstytutsiia Ukrayiny. (2020). URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
16. Donij, O. (2019). *Transformaciya ukrayinskoyi nacionalnoyi ideyi*. Kyiv: Nash format. 464 p. [in Ukrainian].
17. Shelukhin, S. (1992). *Ukrayina – nazva nashoyi zemli z najdavnishykh chasiv*. Drogobych: Beskyd. pp. 121 [in Ukrainian].

18. Kravchuk, A. (Ed.). (1998). *Mytropolyt Andrej Sheptytskyi: zhyttya i diyalnist: dokumenty i materialy 1899 – 1944*. (Vol. 2, pp. 519). Lviv: Misioner [in Ukrainian].
19. Lysiak-Rudnytskyi, I. (1994). *Ukrayina mizh Zakhodom i Skhodom*. In *Istorychni ese*. (Vol. 1, pp. 6). Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
20. Kostomarov, M. (1991). *Knyha buttya ukrayinskoho narodu...* pp. 55-56.
21. Ibid. pp. 55.
22. Ibid. pp. 54.
23. Shmorgun, O. (1997). *Osnovnyi zmist ponyattia "ukrayinska nacionalna ideia". Rozbudova derzhavy*, № 6, pp. 16 [in Ukrainian].
24. Kostomarov, M. (1991). *Knyha buttya ukrayinskoho narodu...* pp. 55.
25. Shmorgun, O. (1997). *Osnovnyi zmist ponyattia "ukrayinska nacionalna ideia"...* pp. 15.
26. Kostomarov, M. (1991). *Knyha buttya ukrayinskoho narodu...* pp. 52.
27. Pasko, I. Pasko, Ya. (1999). *Gromadianske suspilstvo i nacionalna ideia (Ukrayina na tli yevropejskykh protsesiv. Komparatyvni narysy)*. Donetsk: CzGO NAN Ukrayiny, UKCentr. pp. 205 [in Ukrainian].
28. Guseinova, A. A., Kona, Y. S. (Eds.). (1989). *Slovar po etike*. Moskva: Politizdat. pp. 164 [in Russian].
29. Shmorgun, O. (1997). *Osnovnyi zmist ponyattia "ukrayinska nacionalna ideia"...* pp. 17.
30. Yanov, A. (1990). *Ruskaya ideia i 2000 god. Neva*, № 9, pp. 159 [in Russian].
31. Kostomarov, M. (1991). *Knyha buttya ukrayinskoho narodu...* pp. 54.
32. Ibid. pp. 50.
33. Fromm, E. (1992). *Dusha cheloveka*. Moskva: Respublika. pp. 121 [in Russian].
34. Ibid. pp. 120.
35. Shmorgun, O. (1997). *Osnovnyi zmist ponyattia "ukrayinska nacionalna ideia"...* pp. 16.
36. Dashkevych, Ya. (1998). *Ukrayina u vogni ideologij*. In Kis, R. *Final Tretioho Rymu*. Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrayiny. pp. 11 [in Ukrainian].
37. Kulchytskyi, O. (1979). *Zbirnyk na poshanu Ivanu Mirchuku*. UVU. Miunkhen ; Niu-York ; Paryzh ; Vinnipeh. Vol. 8. pp. 63 [in Ukrainian].
38. Kvasha, G. (2012). *Prognozy – 2012. Zatyshhe pered burei? Nauka i religii*, № 1. URL : <http://www.xsp.ru/sh/pub/outpub.php?id=736>. [in Russian].
39. Kolos, B. (2004). *Upravlinnia derzhavoiu III tysyacholittia, abo Strategii i taktyka pobudovy Ukrayinskoyi nacionalnoii derzhavy*. Lviv: Initsiatyva. pp. 117-192 [in Ukrainian].
40. Ozhereleva, O. Y. (Ed.). (1990). *Politicheskaiia ĩkonomiia*. Moskva: Politizdat. pp. 304 [in Russian].
41. Fridman, Dz. (2010). *Sleduyushchiie 100 let: Prognoz sobytii XXI veka*. Moskva: Eskimo. 336 pp. [in Russian].
42. Ozhereleva, O. Y. (1990). (Ed.). *Politicheskaiia ĩkonomiia...* pp. 305.
43. Marchuk, Ye. (2001). *Sociopolis – model maibutnioho suspilstva. Nacionalni interesy*, № 4-5, pp. 107 [in Ukrainian].
44. Entsyklika "Soty rik". (1993). In *Tserkva i socialni problemy. Entsyklika "Soty rik"*, Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference. Lviv: Vyd-vo lvivskogo polihrafichnogo tekhnikum. pp. 481 [in Ukrainian].

45. Bell, D. (1999). *Gryadushhee postindustrialnoe obshestvo*. Moskva: Akademiia. 956 pp. [in Russian].
46. Kukhta, B. (1997). *Z Istoriyi politychnoi dumky: vid starodavnosti do nashykh dniv*. In *Osnovy politychnoi nauky*. (Part 1, pp. 203). Lviv: Kalvariia [in Ukrainian].
47. Raul, A. A. (1972). *Istoriia ikonomicheskikh uchenii*. Moskva: Vysshaya shkola. pp. 30 [in Russian].
48. Barikova, A. A. (2016). *Elektronna derzhava: nova efektyvnist uryaduvannia*. Kyiv: Yurinkom Inter. 224 pp. [in Ukrainian].
49. Marynovych, M. (2003). *Ukrayinska ideia i khrystianstvo abo koly harcyuyut koliorovi koni apokalipsysu*. Kyiv: Dukh i litera. pp. 520 [in Ukrainian].
50. Gragam, B. (1987). *Dukh Sviaty. Aktyvizatsiia Bozhii sily u vashomu zhytti*. Toronto: Doroga pravdy. 214 pp. [in Ukrainian].
51. Filin, Zh. (2014). *U shkoli Sviatogo Dukha*. Lviv: Svidchado. 72 pp. [in Ukrainian].
52. Kravchuk, A. (Ed.). (1998). *Mytropolyt Andrej Sheptytskyi: zhyttya i diyalnist: dokumenty i materialy 1899 – 1944...*
53. Vernadskyi, V. Y. (1989). *Biosfera i noosfera*. Moskva: Nauka. 261 pp. [in Russian].

Paper submitted: 15.03.2020

Paper accepted: 02.04.2020

Цитування: Пасічник В. М. Українська національна ідея як чинник консолідації суспільства // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 1 (62) : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2020. С. 44—63. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.62.2020.205768>).

Citation: Pasichnyk, V. M. (2020). Ukrainian national idea as a factor society consolidations. *Efficiency of Public Administration*, Issue 1 (62), pp. 44-63. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.62.2020.205768>).